



UNIwersytet w Białymstoku
WYDZIAŁ PRAWA
15-213 Białystok, ul. Mickiewicza 1
tel. 85 732 70 62, fax 85 740 60 89
www.prawo.uwb.edu.pl



Białystok, 17.01.2022

Dr hab. Izabela Kraśnicka
Wydział Prawa
Uniwersytet w Białymstoku

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pana mgr. Michała Lutka pt. „Zabezpieczenia międzynarodowe na statkach powietrznych oraz sprzęcie kosmicznym w świetle prawa międzynarodowego”, Warszawa 2021, ss. 277.

Na podstawie Uchwały nr 117 Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Prawne z dnia 8 listopada 2021 r., przedstawiam recenzję dysertacji doktorskiej Pana mgr. Michała Lutka pt. **„Zabezpieczenia międzynarodowe na statkach powietrznych oraz sprzęcie kosmicznym w świetle prawa międzynarodowego”**, napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Katarzyny Myszonej-Kostrzewy, prof. UW.

1. Ocena wyboru tematu pracy

Wybór tematu należy uznać za niezwykle aktualny i trafny, a tytuł pracy za prawidłowo sformułowany.

Uzasadnienie wyboru tematu znajduje pełne zrozumienie w świetle ciągłego, dynamicznego i wielopłaszczyznowego rozwoju międzynarodowego prawa lotniczego i kosmicznego będącego wynikiem intensywnej i wymagającej potężnych nakładów finansowych działalności państw i podmiotów prywatnych wykonywanej z udziałem statków powietrznych i sprzętu kosmicznego w obu przestrzeniach. Przekonujące argumenty w tym zakresie zostały przez Autora pracy przedstawione we Wstępie.

Pozytywnie należy ocenić fakt, że Autor podjął się analizy głównych zagadnień równoległe w międzynarodowym prawie lotniczym i kosmicznym, co uczyniło zadanie badawcze bardziej ambitnym, zmuszającym do perspektywy

I.K.



porównawczej i postawiło wyzwanie utrzymania odpowiednich proporcji w prowadzonych i opisywanych badaniach.

2. Ocena metodologiczna rozprawy

Dysertacja skonstruowana jest poprawnie pod względem metodologicznym, zawarte poniżej uwagi krytyczne nie wpływają na ogólnie pozytywną ocenę tego wymiaru pracy.

Celem głównym pracy Doktorant uczynił „analizę regulacji międzynarodowych dotyczących zagadnienia zabezpieczenia wierzytelności i uznawania praw na szczególnej grupie ruchomości, jaką są statki powietrzne oraz sprzęt kosmiczny” (s. 9). W takim zakresie cel jest właściwie ujęty w kontekście rozważań zawartych w całej pracy. W kolejnym zdaniu Autor zapowiada odwoływania do orzecznictwa, ale w tekście pracy faktycznie odnosi się do pięciu orzeczeń (wykazanych też w takiej liczbie w Bibliografii), co czyni te odniesienia jednak incydentalnymi. Jako takie, zdaniem recenzentki, nie powinny uzupełniać informacji o celu głównym pracy.

Chociaż celowi głównemu nie towarzyszą cele szczegółowe, to ów cel główny pracy koreluje z, postawionym przed rozpoczęciem prac, głównym pytaniem badawczym skupionym wokół oceny skuteczności sposobów zabezpieczenia wierzytelności wprowadzonych przez analizowane regulacje międzynarodowe oraz wspomagającymi pytaniami pomocniczymi dotyczącymi: 1. ewolucji analizowanych rozwiązań w prawie międzynarodowym, 2. protokołu kosmicznego jako inicjującego rozwój międzynarodowego prywatnego prawa kosmicznego, 3. nowych technologii w kontekście systemu zabezpieczeń międzynarodowych, 4. protokołów jako instrumentów innowacyjnych w procesie tworzenia prawa międzynarodowego, 5. kluczowej dla pracy konwencji kapsztadzkiej i jej charakteru, 6. zgodności analizowanej konwencji z obowiązującymi przepisami międzynarodowego prawa lotniczego i kosmicznego.

Takie podejście należy docenić, gdyż w pracy stawiane są pytania nie tylko o wąskie, specyficzne wycinki prawa międzynarodowego (jakim są prawo



lotnicze i kosmiczne), ale o szerszy kontekst prawa międzynarodowego publicznego i jego specyfiki (w odniesieniu do prawa traktatów), co podnosi wartość rozprawy.

Sformułowana przez Doktoranta główna hipoteza badawcza wskazuje na skuteczność i innowacyjność instrumentów prawnych przewidzianych w konwencji kapsztadzkiej i odpowiadających jej protokołach. Jest to dość ogólnie sformułowana hipoteza, dlatego wyraźnie brakuje "rozłożenia" jej na kilka hipotez szczegółowych, które wyjaśniłyby na wstępie w jaki sposób owa skuteczność i innowacyjność będzie przez Autora oceniana.

We Wstępie do pracy Autor omawia wykorzystane metody badawcze i jako główną wskazuje metodę dogmatyczną. Dobór metody głównej uznać należy za prawidłowy. Wśród metod wspierających Autor wymienia metodę prawno-porównawczą, metodę historyczno-prawną a także (w mniejszym już zakresie zastosowania) metodę ekonomicznej analizy prawa i metodę statystyczną. Dwie ostatnie metody wskazują na elementy interdyscyplinarności prowadzonych badań.

Bazę źródłową zawartą w Bibliografii rozprawy należy ocenić jako bardzo solidną, wyczerpującą, obejmującą różnorodne i właściwie dobrane źródła. Bibliografia sporządzona została z zachowaniem podziału wewnętrznego.

W wykazie książek i publikacji w pracach zbiorowych znajduje się 157 pozycji bibliograficznych obejmujących teksty pochodzące z publikacji krajowych i zagranicznych, przy czym z uznaniem należy podkreślić zakres wykorzystanej literatury anglojęzycznej (76 pozycji). Wykaz artykułów w czasopismach naukowych obejmuje 144 teksty publikowane przez autorów zagranicznych (97) i polskich.

Wykaz aktów prawnych (który, na marginesie wskazując, powinien otwierać Bibliografię) to lista 82 pozycji. W tej części uczuliłabym Autora na dwie kwestie: po pierwsze, przejrzystości dodałby podział wewnętrzny wykazu (wyodrębnienie chociażby aktów prawa międzynarodowego, unijnego i krajowego), a po drugie - sposób oznaczenia poszczególnych aktów poprzez użycie sygnatury, a nie strony internetowej, będącej wskazaniem źródłem

J.K



dotarcia do tekstu. W tej części zdarzają się też drobne niedopatrzenia techniczne (patrz pkt 18). Dalej w Bibliografii znajduje się wykaz pięciu orzeczeń, 19 raportów i zestawień a także 20 pozycji określonych jako "Zasoby internetowe". Ta ostatnia część Bibliografii jest miejscami mało czytelna, mogłaby zostać uzupełniona informacją o nazwie konkretnego źródła czy instytucji.

Przypisy wskazujące na cytowane źródła sporządzane są, co do zasady prawidłowo, chociaż należałoby unikać podawania w przypisie wyłącznie adresu strony internetowej (patrz np. przypis 189 na s. 57, przypis 456 na s. 140, przypis 540 na s. 167), bez krótkiego nawet wskazania opisu tej strony.

3. Ocena merytoryczna rozprawy/struktura pracy

Recenzowana dysertacja składa się ze Wstępu, sześciu rozdziałów, Zakończenia oraz Bibliografii. Po spisie treści widnieje Wykaz skrótów, a na końcu pracy zamieszczone są także streszczenia w języku polskim i angielskim oraz wykaz tabel i wykresów. Struktura pracy jest więc pełna, spełnia wszelkie wymagania formalne.

Wstęp zawiera podstawowe elementy zwyczajowo wymagane w tej części rozprawy (uzasadnienie wyboru tematu, cel, pytania badawcze, hipoteza), które zostały już ocenione w punkcie 2. recenzji.

Dodać jednak należy, że we Wstępie zdecydowanie brakuje szerszego przeglądu dostępnej krajowej literatury, nawet jeśli miałby to być przegląd krytyczny, punktujący niedociągnięcia. Dokonanie takiego przeglądu wydaje się konieczne w sytuacji, gdy Autor zakłada, że prezentowana dysertacja ma ambitne zadanie wypełnienia luki badawczej w polskiej nauce prawa międzynarodowego (s. 9).

W rozdziale pierwszym Autor wprowadza czytelnika w analizowaną problematykę. Delikatną wątpliwość budzi tytuł tego rozdziału (dlaczego uwzględnia on "ewolucję" i "kształtowanie się" - na czym polega rozróżnienie?). W rozdziale tym Autor mierzy się z zagadnieniami terminologicznymi oraz definicyjnymi. W punkcie 1.1. ("Znaczenie i rynek sektora lotniczego") pisze



między innymi (s.14), że chociaż nie ma wiążącej definicji prawnej “transportu lotniczego”, to “można jednak wskazać kilka definicji doktrynalnych”, po czym wskazana zostaje jedna, wybrana definicja. Warto by przytoczyć także inne, skoro powołuje się ich mnogość. Brakuje tu także odniesienia do definicji pojęcia “przewozu” (choć w ostatnim akapicie tego punktu mowa jest osobno o transporcie i przewozie). Pojawia się natomiast termin “handlowy transport lotniczy” i zbyt lakonicznie, zdaniem recenzentki, wyjaśnione jest jego znaczenie. Punkt 1.2. zatytułowany jest “Znaczenie i rynek sektora kosmicznego”, ale w tekście nie ma ani definicji “sektora kosmicznego” ani “rynku kosmicznego”, nie ma też wskazania braku jakichkolwiek definicji w tym zakresie. W punkcie 1.3.3. (s. 24) pojawia się stwierdzenie: „W przepisach konwencji chicagowskiej poza regulacjami normującymi *stricte* międzynarodowy transport lotniczy znajdziemy także próbę [...]”. Należy tu wyraźnie podkreślić, że konwencja chicagowska nie wprowadziła w zasadzie żadnych regulacji *stricte* handlowych. Próba wprowadzenia handlowych wolności lotniczych między uczestnikami konferencji w Chicago podjęta została w Układzie o międzynarodowym transporcie lotniczym, który stanowił odrębny akt prawny będący rezultatem obrad.

Analizowanie problemów terminologicznych wiąże się z dużą szczegółowością i wymusza dbałość o precyzję sformułowań oraz unikanie skrótów myślowych, dlatego sugeruję Autorowi (jeśli będzie rozważał publikację rozprawy lub jej części) uważną korektę i wyeliminowanie pewnych uproszczeń (np. na s. 27 definicja “publicznego prawa lotniczego” powinna być definicją “międzynarodowego publicznego prawa lotniczego – analogicznie do „międzynarodowego prywatnego prawa lotniczego”) oraz uzupełnienie niewielkich ale istotnych braków (np. w zdaniu na stronie 27-28 brakuje słowa “prywatnego”).

Rozdział drugi poświęcony jest przedmiotom zabezpieczenia oraz sposobom finansowania transakcji odnoszących się do statku powietrznego i sprzętu kosmicznego. W pierwszej kolejności podjęta zostaje próba usystematyzowania definicji tytułowych elementów pracy, to jest statku



powietrznego (w zestawieniu z pojęciem przedmiotu lotniczego) i sprzętu kosmicznego (w zestawieniu z pojęciem obiektu kosmicznego) oraz ciekawa i mająca praktyczne znaczenie (w szczególności w kontekście dalszego rozwoju działalności kosmicznej) problematyka zastosowania przepisów kapsztadzkich do działań odbywających się na granicy przestrzeni powietrznej i kosmicznej. Przy omawianiu definicji statku powietrznego zawartej w Załączniku nr 7 do konwencji chicagowskiej należałoby podkreślić charakter prawny owych załączników (odmienny przecież od charakteru prawnego protokołów do konwencji kapsztadzkiej). W dalszej części rozdziału drugiego Autor w sposób wyczerpujący skupia się na sposobach finansowania transakcji dotyczących statków powietrznych (na uznanie zasługuje kompleksowa analiza leasingu, także w perspektywie porównawczej, rozwiązań zastosowanych w krajowych porządkach wewnętrznych a także ciekawe spostrzeżenia w kontekście rozwiązań w prawie szariatu) oraz w dość skrótowy sposób analizuje ten problem w odniesieniu do sprzętu kosmicznego. **Ciekawa jestem szerszej, uwzględniającej najnowsze dokonania, opinii Autora o przyszłości finansowania transakcji dotyczących działalności państw w przestrzeni kosmicznej i sposobów na "ułożenie" się w tym zakresie z podmiotami prywatnymi.**

W rozdziale trzecim Doktorant analizuje istotę zabezpieczeń międzynarodowych, które wprowadziła konwencja kapsztadzka. Rozdział ten podzielony jest na trzy podrozdziały. Pierwszy z nich wskazuje na dwa główne rodzaje zabezpieczeń oraz systemy normujące problematykę zabezpieczeń a także analizuje w sposób dokładny istotę zabezpieczenia międzynarodowego oraz jego charakter prawny (te elementy są kluczowymi dla specyfiki rozwiązań przyjętych w konwencji), dokonując w międzyczasie wyliczenia wymogów formalnych niezbędnych do ustanowienia takiego zabezpieczenia. Drugi podrozdział poświęcony jest środkom zaradczym w świetle rozwiązań kapsztadzkich a uzupełniający (proporcjonalnie bardzo krótki) trzeci podrozdział skupia się na dodatkowych rodzajach zabezpieczeń. Analiza istoty i charakteru prawnego zabezpieczania międzynarodowego (klasyfikacja jako



UNIwersytet w Białymstoku
WYDZIAŁ PRAWA
15-213 Białystok, ul. Mickiewicza 1
tel. 85 732 70 62, fax 85 740 60 89
www.prawo.uwb.edu.pl



sui generis) są dla całej pracy kluczowe i świadczą o właściwym poziomie przeprowadzonych badań i umiejętności samodzielnego konstruowania wniosków wnoszących propozycje nowatorskiego spojrzenia na instytucje zabezpieczeń.

Rozdział czwarty zawiera rozważania na temat rejestru zabezpieczeń międzynarodowych. Tę część pracy Autor rozpoczyna od Wprowadzenia, w którym omawia podstawy prawne funkcjonowania rejestru, formę jego prowadzenia i podmiot za to prowadzenie odpowiedzialny a także uwagi dotyczące organizacji i praktycznego funkcjonowania rejestru. Drugi punkt przeprowadza czytelnika przez proces rejestracji zabezpieczenia (krąg podmiotów, zasoby rejestru i wydawane zaświadczenia) a trzeci punkt dotyczy zasad rządzących rejestrem (to jest zasady pierwszeństwa rejestracji i pierwszeństwa zabezpieczeń rejestrowanych) oraz wyjątków od nich. Ta część pracy ma charakter szczegółowo informacyjny, stanowi ważne uzupełnienie rozważań problematycznych. Autor wykazuje się w tym rozdziale rozeznaniem w najnowszych rozwiązaniach techniczno-informatycznych, istotnych z punktu widzenia decyzji finansowych, rozwijających się dynamicznie i wciąż pozostawiających jeszcze pole do regulacji i uzupełnień, takich jak analizowany *blockchain*.

W rozdziale piątym omówiono, zgodnie z tytułem, „Uznanie praw na spręcie kosmicznym i statkach powietrznych oraz ich zajęcie w świetle prawa międzynarodowego”. Zdecydowana większość rozważań, zaprezentowanych zresztą w pierwszej kolejności, dotyczy zagadnień związanych ze statkami powietrznymi (uznanie praw, areszt jako forma zabezpieczenia, zajęcie z tytułu roszczeń patentowych, areszt z tytułu opłat lotniskowych), ostatni przed Podsumowaniem punkt poświęcony jest natomiast zagadnieniom dotyczącym sprzętu kosmicznego. Warto by zatem odwrócić kolejność zagadnień w tytule tego rozdziału.

Rozdział szósty poświęcony jest problematyce jurysdykcji oraz norm kolizyjnych w sprawach z zakresu zabezpieczeń międzynarodowych na statkach powietrznych i spręcie kosmicznym. Tu, podobnie jak w poprzednim



rozdziale, należałoby zmienić tytuł dopasowując jego tekst do kolejności i zakresu poruszanych w treści zagadnień. Jest to rozdział dobrze uzupełniający argumenty na rzecz badanej efektywności instrumentów prawnych zawartych w konwencji kapsztadzkiej i ocena Autora wobec konwencyjnych unormowań dotyczących prawa właściwego, jurysdykcji i uznawania orzeczeń wydaje się w tym zakresie przekonująca.

Ostatnia merytoryczna część pracy to Zakończenie, w którym Autor dokonuje podsumowania całości pracy w świetle postawionego na początku problemu badawczego, to jest odpowiedzi na pytanie o skuteczność instrumentów prawnych wprowadzonych przez konwencję kapsztadzką i omawiane protokoły.

Autor weryfikuje (choć sam pisze o „udowodnieniu”, co może budzić terminologiczne wątpliwości w kontekście specyfiki pracy naukowej) postawioną na wstępie hipotezę i uznaje, że instrumenty prawne zaproponowane przez konwencję kapsztadzką mają charakter innowacyjny i są skuteczne. Podsumowujące argumenty w tym zakresie oddają istotę i wartość recenzowanej pracy. W Zakończeniu nie ma odniesienia do zapowiadanych we Wstępie odwołań do orzecznictwa, co wzmacnia argument wskazany w p. 2 recenzji. Z uznaniem należy przyjąć uwagi Autora dysertacji proponujące dalsze rozwiązania skutkujące wzmocnieniem efektywności przepisów regulujących zabezpieczenia na statkach powietrznych. Interesujące są, zawarte w Zakończeniu, rozważania Autora dotyczące przystąpienia Polski do analizowanej konwencji. **Ciekawa jestem czy, w ocenie Doktoranta, „działalność kosmiczna” Polski w ostatnich miesiącach, w tym prace nad projektem ustaw o działalności kosmicznej, zanotowała istotne zmiany?**

Praca jest w sumie kompletna, ale konstrukcja wewnętrzna rozdziałów nie jest konsekwentnie proporcjonalna. Większość rozdziałów/punktów w rozdziałach posiada rozwinięcie w postaci podpunktów (nawet do czterech cyfr oznaczeniowych), jak w przypadku konstrukcji rozdziału 2, ale są miejsca nie posiadające żadnego podziału wewnętrznego, jak na przykład większość



punktów w rozdziale 1 czy ostatnie punkty w rozdziale 6. Brakuje także konsekwencji przy tworzeniu punktów wprowadzających do rozdziałów (pojawiają się one jedynie w punkcie 1.3, 1.4. oraz 4). Na pozytywną ocenę zasługuje natomiast fakt konsekwentnego podsumowywania rozważań w każdym z rozdziałów. Pewien niedosyt organizacyjny pracy może budzić proporcjonalność niektórych elementów i mieszany sposób analizy porównawczej. Oto w rozdziale 2. w jednym podpunkcie (2.1.) analizowane są wspólnie zagadnienia lotnicze i kosmiczne, a w dalszej części rozbudowany podpunkt 2.2. odnosi się do zagadnień lotniczych, a bardzo krótki podpunkt 2.3. poświęcony jest zagadnieniom kosmicznym. Dobrze by było ustaloną konsekwencję i proporcjonalność zachować. Powyższe uwagi mają charakter techniczny, mający znaczenie przy ewentualnym przygotowywaniu tekstu do publikacji.

Język pracy jest poprawny, Autor umiejętnie formułuje argumenty, płynne są przejścia między poszczególnymi elementami. Autor pisze z pełnym zaangażowaniem, czuć w pracy autentyczne zainteresowanie analizowaną problematyką i wszechstronne ujęcie kolejnych podejmowanych tematów.

Na etapie ewentualnej publikacji powinna mieć jednak miejsce korekta językowa, która wyeliminuje potknięcia stylistyczne i literowe, gdyż takowe niezbyt często, ale jednak, pojawiają się w pracy. Na przykładzie spisu treści można wskazać przykładowe niedopatrzenie literowe (punkt 5.5. - w tytule punktu jest "kosmiczny", powinno być "kosmicznym"). Autor nieco nadużywa terminu "przedmiotowy" w tekście, w szczególności w pierwszych rozdziałach. Należy także wyprostować widoczne w pracy niedopatrzenia stylistyczne (np. s. 10 - "Inwestycje w elementy infrastrukturalne oraz rozwój połączeń transportowych może zostać określone jako jedno z kluczowych narzędzi polityki regionu i kraju") i powtórzenia (np. na tej samej stronie, akapit wyżej - słowo "także").

W recenzowanej dysertacji zgromadzono i uporządkowano rozległy materiał dotyczący tytułowej problematyki zabezpieczeń międzynarodowych na statkach powietrznych i sprzęcie kosmicznym. Jest to solidne opracowanie



UNIwersytet w Białymstoku
WYDZIAŁ PRAWA
15-213 Białystok, ul. Mickiewicza 1
tel. 85 732 70 62, fax 85 740 60 89
www.prawo.uwb.edu.pl



naukowe o charakterze deskryptywno-analitycznym. Uznać należy, że cel główny pracy badawczej faktycznie został zrealizowany, a przeprowadzona analiza jest wyczerpująca.

Warto w tym miejscu podkreślić, że prowadząc czytelnika przez kolejne zagadnienia kompleksowego materiału badawczego, Doktorant dokonuje oceny materii prawnej z właściwym spojrzeniem krytycznym. Jest to praca dojrzała, nie ograniczająca się do ogólnego, teoretycznego opisu poszczególnych zagadnień. Autor udowadnia znajomość specyfiki prawa międzynarodowego publicznego (a także prawa cywilnego, prywatnego międzynarodowego), w połączeniu z zagadnieniami z zakresu ekonomii, finansów oraz elementów wiedzy specjalistycznej, co nadaje pracy wydźwięk interdyscyplinarny.

4. Konkluzja

Praca została napisana na bardzo dobrym poziomie merytorycznym. Doktorant wykazał się znajomością podjętej tematyki zarówno w warstwie opisu, jak i analizy. Zawarte w recenzji uwagi krytyczne dotyczą raczej strony formalnej pracy, mają charakter wspierający i nie zmieniają ogólnej, bardzo pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej mgr Michała Lutka.

Konkludując, należy podkreślić, że praca doktorska mgr. Michała Lutka jest opracowaniem wartościowym merytorycznie, ma charakter nowatorski, wnosi znaczny wkład w badania nad problematyką zabezpieczeń międzynarodowych na statkach powietrznych oraz sprzęcie kosmicznym. Spełnione zostały zatem wymogi art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. z późn. zm.). Wnoszę zatem o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie mgr. Michała Lutka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.


Izabela Kraśnicka